

Abibulla Odabaş

UNUTMAYCAQ

(ikâye)

- Haber kelgenmi?
- Ebet, kelgen. Ötmek öpeyim, kelgen!
- Kim ayttı?
- Mına şimdi Murat ağam keldi, o ayta.
- Soñ, soñ ne dedi ya? Alacaq olğanlarmı?
- Olğanlar, özü barğan. Mektepniñ başinen körüşken.
- Ne degenler, alırmız degenlerini, çalt aytsa şunu!
- Aytam ya, aqız, alınır, ketiriñiz balalarını degenler, ketemiz, kete!
- Ayda, balam, ayda! Ketecekmiz, ketecek?!

Azbarda bir taraftan tavuqlar qağıldaşa, o bir taraftan çubar köpek ise bir şeyge avulday. Keçen qıştan zornen qurtulıp çıqqan kesik qulaq mışıq da küneşte çuvaqlay.

Eminenen Esmâ çuvuldaşa, ellerini biri-birine ura, sıçraşa, bir ayaqlı kürsüde aylanalar. Onlarnıñ közlerinden sevinç ateşleri uçuşa, quvançlarından ne yapacaqlarını bilmeyler.

Qartbabay ev duvarınıñ astında çubuğını içe, qartanay da ise sılaq ellerinen furun ögünde armut yarıp otura.

Tamam bu arada ayatta yelbeşikte yuqlamaqta olğan bala, ince sesnen kiyik-kiyik ağlap qıçırmağa başladı.

– Canım, bu balağa da ne oldı ya, daa şimdi yuqlağan edi, – dey qartbabay ağızından çubuğını taşılap. Bar baqçı şunu, ev!

Qartanay qıbırdana elini yerge qoyıp dayanıp turacaq ola. Turalmay, ıñırdana.

– Canım, bu topçuqlarğa da ne oldı?

Qartbabay saqalinen qarşıda tek ayaq üstüne sıçraşqan Esmanı köstere.

– Balanı da uyandırdılar, zil kibi bağırışalar! Bala degil, ölgen adam bile uyanacaq!

– Baladır onlar, bir şeyge sevingendirler. – Qartbabay başını sallay. – O, bir şeyni añlamay.

– Amma, ev, bizim Esmaçiq bunday sevinmey, külmey turğan. Baba-anası ölgenden berli men onıñ daa bu kibi quvanğanını körmegen edim.

Bilâl beşigini sallap vayvalday, daa ziyade qıçırmağa başlay. Qartbabaynen qartanay raatsızlanalar, qartanay bağıra:

– Aqız, Esma, ne yapasıñ şu sen anda? Eşitmeysiñmi, var balanı baq!

Esma eşitmey, onlar oynay qıçıraşalar. Qartbabay qartanaynıñ omuzını türte.

– Ev, bu öksüz bala kerçekten quvanmay turğan. Bıraq onı oynasın. Aydı biz varıp baqayıq.

Eki qart ıñırdaşıp turacaq olalar. Bir-birlerine dayanmağa oğraşalar.

– Ah, ya Rabbim, tizde de taqat qalmağan ke-e!

Onlar çoq çalt turalmaylar. Onlardan devir keçken. O bir tarafta Esmanen Emine küçlerini qayda qoymasını bilmeyler. Onlar biñ türlü qıbırdanuvlar yapa, oynaşa, sıçraşalar. Esma Eminege bir şeyler ayta. Emine başını, ellerini, ayaqlarını oynata...

– Anda çoq qızlar var, deyler.

– Ocalar kötekliylirmi eken?

– Yoq, anda ocalar da balalarnen beraber oynar.

– Vay, ne yahşı, ayda, balam, ayda!

Bilâl boğulacaq kibi qıçıra. Elini, ayağını qıbırdana, ağlay, ağlay... Bu arada azbardan köçürme qapusından içeri Yaşar dudu abla kire. O, bir saniye qadar oynaşqan Esmanen Emineniñ seslerin diñley, ıñırdap tura yatqan qartlarnı seçe, ağlay yatqan balanı köre. Soñ birden-birge oq kibi, duvlap Esmanıñ üstüne cüre.

– Oy, yaqma da yanqaralar çıqsın, kâfirniñ asrağan balası! Eki közüñ kör olsun, körmeysiñmi o ağlağan balanı. Men seni ne için beşleyim ya, domuz?!

Qartanaynen qartbabay olğan allarında buzlap qalalar. Onlarda çıray deñişe. Qartanaynıñ elleri daa ziyade titrey. Esmaniñ közleri aylana, yüregi qaltıray, çırayı ap-aq kesile. Emine ise, qaçıp kete.

Esmatına, indemey. Yaşar dudunıñ çekkelemeleri astında başını anda-mında sallata, qarğışlarını diñley.

– Seni gidi suratsız beynasper daya, içeride balañ qatıp qalsın da, bu oñmaycaq mında eşek kibi, sıçraqlap oynasın! Qaydan keldi saña bu gürlük? Bu eksik edi. Sen nege tansıqsıñ maña ya? Neçün ötmek berem men saña!? Ana-babañnıñ artına kit, oğursız! Aşağan aşıñ boğazıñda qalsın da tıyılıp öl! Mına saña, mına saña!

Bilâl o bir yaqtan ağlay, yırtıla edi. Yaşar dudusu ise onı eşitmey. Esmaniñ saçlarından çeke, betini şamarlay edi.

Esmat er zaman kötek aşaganda, ağlar yalvarır, Yaşar dudunıñ ayaqlarına qapanır edi. Bu sefer onıñ közlerinden yaş çıqmadı, yalvarmadı. Boğuq seslennen, açuvnen ayttı:

– Toqta sen, bir qaç künden ketecegim... qurtulırım.

– Baqçı, baqçı daa söz de qaytara, domuz, babañnıñ artına kit, men saña kösteririm kitecek yerini! Kördiñmi lafını? Öksüz bala besle de ağzıñ-burnuñ qan tolsun!

Qartbabaynen qartanay qaltıraylar, sabırları tükene. Qartanay:

– Ah, ya Rabbim, közüñ körmesin, sen benim canımı al – dep titrek adımlarınan balanıñ yanına kete. Qartbabay ise, soñ erlik babalıq küçünü topla Yaşar duduga doğru yönele.

– Ey, kelin, aqız! Ne urasıñ ya o balanı! – dey, qaltıray, Yaşar dudunı toqtatacaq ola. Bu Yaşar dudunı daa çoq açuvlandıra, o qıçıra, bağıra Esmani daa ziyade tırtkeley.

Qartanay Bilâlnı toqtatalmay, onıñ vayvaltısı daa ziyade köterile. Azbarda tavuqlar üşküneler, köpek avlamasını kese, mısıq duvarnıñ astından turıp qaça.

İş yaman edi. Qomşu yengeler, balalar köçürmeden başlarını soqıp baqışa ediler. Yahşı ki, bu arada İbraim aqay keldi. O, Esmani qurtardı. Yaşar dudunıñ üstüne cekirdi. Ortalıq tındı...

Esmat on eki yaşında. İnce, narin tenli. Beñzi qaçıq. Közlerinde daimiy bir solğunluq var, onda üst baş yırtıq. Ayaqlarının papuç körmegeni çoqtan. Keçen qış onıñ ana-babası açlıqtan ölgen edi. O, anasını ne qadar sever edi. O, köy mektebiniñ soñ sınıfında oquy edi. Ocaları onı maqtay, babası ise qızının güzel oquğanına sevine edi. Eger onıñ babası sağ olğan olsa, onı daa ziyade oqutacaq edi. O, ölmezden bir qaç künler evel, köy ocasını körgende yalvardı:

– Qardaşım, İsmail efendi, ırana biz vaqtında ańlap olamadıq. Episi cailligimizniñ belâsı... Yazda siz aşalacaq ne de olsa, toplañız, qışta açlıq olacaq degende, biz külgen edik. Mına şimdi başımızğa keldi. Endi bizden hayır yoq, işte şişip yatam... Lâkin, canım qardaşım, eger sen sağ qalsañ, benim balalarım da sağ qalsalar, sen yardım et onlarğa, oqusınlar, cail qalmasınlar.

İsmail efendiniñ közleri yaşarğan, İbraim aqayğa söz bergen edi.

Esmat şimdi dayısının yanında otura, onıñ alı pek yaman. Evde er şeyni yapa, ev tübü sılay, odun, suv ketire, çölge tuvar ayday. Kimerde tarlağa da varıp kele. Bütün bunlarğa qarşılıq ise yengesinden er kün bir qaç kereler qarğış ve kötek aşay. Dayısı onı seve, acıy, oña küler yüz köstere edi. O, Esmaniñ evdeki alını, çekkenlerini pek yahşı ańlay, lâkin ne yapsın, oña bola nasıl evini bozsun. O, Esmadan sebep bir qaç kereler qarısını köteklegen edi, ama bu Esmaniñ alını tüzeltecegine, daa ziyade küçleştirdi. Küçükliginde pek çoq kötek aşagan, pek başsız ve pek körmemiş ösken Yaşar dudusu bütün dünyağa olğan açuvını Esmadan almağa karar vergen edi.

Oca yazda: “Oqumaq için Esmani köndereyik de şeerge!” – degende, Esmaniñ dayısı buña quvanıp razı olğan ve Esmatğa da: “Aydı, qızım, seni oqumağa yollarım, anda raat olursıñ, em de adam olursıñ!” – dep qulağına fısıldağan edi.

Köyden şeerdeki tatar mektebine oqumaq için dört kız kitecek edi. Bunlardan birisi de Esmat. Esmat ve arqadaşları, artıq bir aydan berli haber bekleyler.

Serince bir yel ese. Küneş yıldıray, ama sıcağı çoq duyulmay. Yaz dünyanen salıqlaştı. Küzbabay tayağını sallap kele yata. Yeşilliklerniñ çırayı deñiştı. Qarşıdaki büyük dağların yapraqları sırlanğan, allanğan, pullanğan edi.

Esma arqadaşlarından şeerge kete. Emine, onları özğarıp ketken İsmail efendiden soray:
– Şimdi epimizi alırlarmı eken?
– Qana, alırlar dep ümüt etemiz, inşaalla, alırlar. Ama biraz imtian olursız, dohtur da baqar. İmtian verip olşanız, dohtur da sizni sağlam tapsa, soñ alırlar. Bizim köyden üç qız almağa qarar vergen ediler.

Bu haber Esmanı ürküttü. Onıñ keyfi artıq bozulğan edi. Qorqıp soradı:

– Ya soñ, İsmail ağam, eger imtian verip olamasaq, dohtur da saqat dese, soñ ne olur?

– Soñ ne olacaq, qayıp ketermiz köyge.

Esmanıñ cırayı attı. Nefesi sıqlaşmağa, yüregi fırdamağa başladı. Onıñ temiz keyfi ketken, bir qaç saatlardan berli körünge şenligi coyulğan edi. Solğun yanaqları şu saat çökken, qaşları sıq-sıq qıbirdamağa başlağan edi. Büyük furtunalı bir avadan soñ onıñ mesum kökünde körülgen açıq küneşli bir baar yañıdan qara, qorquñ bulutlardan qapandı. O, artıq bütün yol boyu özünüñ nasıl imtian olacağını, özünden neler sorolacağını, ne kibi cevaplar vermek kerek olğanını tüşüne edi. Közüniñ öğüne dohtur kele yaki kirecegi mektepniñ ocaları kele ve onlardan mesumane baqışlarından yardım istey edi. “Uf, ya Rabbim, sen yardım et. Meni qabul etsinler. Men seniñ emriñden çıqmam, yasin oqurım, kimsege yalan aytmam. Anam – urma ayvanlarını, günadır, – dey edi, ya Rabbim, urmam, kimseni incitmam, iç kimseniñ artından aytmam, ya Rabbim, sen meni mektepkе qabul ettir...”

Qaba, büyük dağların arasında keçkende, Esmanıñ arqadaşları uzun türküler tutturdılar:

Qayadan endim bugün, elimde altın güğüm.

Er kün körge anamı ne dün kördim, ne bugün...

Atlarınıñ çañları, bu yaş sesler gür, qaba dağlarını çılata edi. Emine ve daa o bir arqadaşları şen, quvançlı yırlay ediler. Bu türküden Esmanıñ közü öğüne ölge baba-anası ve onlardan yaşağan şen, bahtlı künleri keldi... İşte, Esma anasından bütün qırmağa kete. Erte sabadan ortalıq ne qadar güzel qoquy. Bir taraftan quşlar ötüşe, diger taraftan ise, dere ve özenlerden aqqan çeşit suvlar, çeşit türlü türküler ayta edi. Esma anasına çiçekler ayıp bere. Onların arasında kelgen pamuq tükli qozuçıqları da sıçraqlap oynay. Tarlada bütün qırmaq ne qadar zevqlıdır!.. İşte, onlar artıq qırıp bitirdiler. Babası bütün tarpisini yükledi. Esma ve anası bir sepet zarzavat aydılar, evge qaytalar... ama şimdi küneş qızdırı. Esma boldurdı, anası onı quçağına ala, öpe...

Esma bu hatirelerinden pek tatlı daqiqalar yaşay, sevine. Onıñ sönük közlerinde quvanç, baht yıldırımları uçuşa edi. Esma da anasını quçaqlaycaq ola. Birden-birge anasının ölüsü onıñ esine tüşe... Ava suvuq, evde ateş yaqacaq taqatta adam yoq. Babası bir qaç künlerden berli evge kelmey. Esma bir kün yolda, eki adamnıñ laırdı etkenini eşitken edi:

– Ey, qardaş, qayda varacaqsın? Mına, İbrahim ağa da ketti. Bir yerde buzlap qalmağan olsa yahşı. Barem, ölsem de balalarımıñ yanında epimiz birlikte öleyik.

Beti-közü şişken öteki adam ise:

– Ne yapacaqsın, ölecek zamanımız yaqlaşqandır. Baş yazısın köz körecek.

Bir taraftan Esmanıñ anası temiz taqattan tüşken, bet-köz şişik, mırdana çekişe. Diger taraftan ise Esma babasını tüşüne.

Esma titrey, qaltıray. Aqlıq felâketi onıñ közüniñ ögünden bütün deşeti, qorquñlığın kelip keçe, onıñ yaş gönlündeki silinmez yaralarını qozğalta, soñ Esmanıñ közüne dayısının evindeki yaşavı kele. Öksüzlik künlerniñ çekişmeleri sıralana.

Araba Ağız Qırdan tüşken, özen yanında atlarını suvarmaq içün toqtağan edi. Esmanıñ arqadaşları ağır bir maqamnen yañı bir türkü tutturdılar:

Ay gidi, benim öz köyüm, suv başı Nayman.

Seniñ közüñ torlansa, men cılayman.

Köy... Tuvğan köy... Bu güzel yer Esmanıñ aqlında şimdi qaranlıq, qorquñ noqtalardan başqa bir şey taşlamay. O güzel yeşil dağlar, bol kölgeli bağçalar, bağlar, yıldırap çeşit türküler aytıp aqqan suvlar, pek tatlı, sevinçli, türküli vaqıtlar keçirilgen bütün tarlaları – bütün bunlar çiçekler, güller silingen... Esmanıñ gönlünde tek qap-qara tamğalı bir ev, bir işkence yeri qalğan edi.

Şeerge ketmek üzre arabağa mingende, başqa qızların ana-babası toplaşqan, qızlarını öpip, ohşap ozğarğan ediler. Zavallı Esmanı ozğaracaq iç bir kimse yoq edi. Bundan başqa o, şu küni yengesinden yahşı bir qarğış aşğan edi. Dayısı aqşamdan onıñle salıqlaşıp oña bir qaç tatlı sözler aytqan ve sabadan erte turıp işine ketken. Esmaga ocalarından başqa “salıqnın var, Alla qolay ketirsın, sen qorqma biz saña yardım etermiz” degen bir kişi tapılmadı. Esmaz buzlağan tarzda başqalarınıñ salıqlaşqanına baqa, iç bir közden iç bir türlü sevgili baqış körıp olamaycağını bilgeni için közyaşlarını yüreçigine aqıtı edi. Onıñ yüreçigi, duşman ayaqları astında ezilgen, taptalğan bir memleket, başsız, qorçalavsız, öksüz qalğan bir millet kibi tahqır olunğan, örselengen edi. Qarşıdaki qırdan keçkende, Esmaz tuvğan köyüne bir köz kezdiridi. Babasınıñ açıqlıqtan satqan eviniñ bozuq, yıqıq duvarları közüne ilişti. Daa uzaqta bir bayırnıñ artından köy mezarlığınıñ qara taşları körüne edi, ağlaycaq oldı. Lâkin onıñ közyaşları quruğan edi. Arqadaşları uzaqtan anaları, tuvğanlarından savluqlaşqı ediler.

Emine sanki onıñ alını añlağan edi

– Esmaz, baq sen ne qadar çastlısıñ, seniñ artına taşlağan ana-babañ yoq. Baq, benim anam maña yavluq sallay. O, şimdi, kim bilsin, ne qadar ağlaydır.

Emine sesine şeñlik bermek istep: – Ama zarar yoq, mektepkı kirsek, er şeyni unutırırız...

Mektep laqırdısını esine ketirmesi üzerine Esmanıñ aqılına kene dohtur, mektep ocaları ve mektepkı qabul olunmaycağı keldi. Onıñ yaş, kederlengen gönlünde daa başqa, daa yaqın felâketler, acılar doğura bilecek furtunalar esmege, duvuldamağa başladı. Aceba, onı mektepkı alacaqlarmı?..

Büyük, yeşil boyalı, köydekilerine oşamağan azbar qapuları ğıçırıp açıldılar. Araba taş töşevli kenış azbarğa şatırıp kirdi. Bir çoq qızlar yañı araba kelgenini körıp üşüştiler. Mektepte Esmaların yaña köylerinden tanışları bar edi. Onlar şu saat seçilip çıqtı, büyük sevinçnen yañı kelgen arqadaşlarını qarşıladılar. Esmanıñ tanışlarından ilk soravı dohtur mındamı, sözleri oldı. Dohtur onıñ közüniñ öğünde balaban, qorquñ ve yahşı merametli bir adam olıp körüne edi. O, ocalardan o qadar qorqmay edi. Çünkü onıñ ocası pek ziyade seve, derslerini azırılağanını, bilgenini ayta edi.

Bir tanış ondan soradı: “Köylerde ne var, ne yoq, bizim köyden haber aldınızmı, yahşılarımı?” Esmaz: “Çoq şükür, yahşıdırılar”, – dedi ve ilâve etti. “Bizde şimdi dohtur yoq, hastalıklar köterildi.”

Soñ Esmaz birden-birge başqa, titrek bir sesnen qızlardan soradı:

– Dohtur ne zaman kelecık ya?

– O saba kelir.

– O dohtur meni alırmı eken?..

Esmalarğa onların ayaqdaşları bütün mektebini, azbarını, sınıflarını, yataqhanelerini, aş pişirilgen, aşalğan ve daa başqa yerini kezdirip kösterdiler.

– Ya bu nedir?

– Buña idarehane derler, kantselâriya.

– Ya mında ne yapalar?

– Mında müdirler, ocalar oturır. Mında balalarını yazalar.

– Yañı kelenlerni mında alalarımı?

– Ebet!

Esmaz qorqıp soradı:

– İmtiannı ne zaman yapalar, küç soraylarımı?

– O, müdir kelgen soñ añlaşılır.

Bu oda Esmanıñ gönlünde büyük bir qorqu taşladı, sanki anda onıñ bütün bahtı ve yaqı felâketi beklengen edi.

Aqşam yaqınlaşqan, ortalıq qaranlıqlaşmağa başlağan edi. Oca dediler... Bir efendi kelip onlarğa hoş keldi ayttı. Qaydan kelgenlerini, köyde nasıl olğanını ve daa çoq şeyler sorap onlardan laqırdı etti. Esmaz başta ondan biraz qorqsa da, soñ yüreklendi, laf arasında ocanıñ bir sualinden faydalanıp:

– Bizim köyniñ avası, suvı pek yahşıdır, bizde halqlar pek sağlamdırlar. Bizim iç birimiz hastalanmadıq, – dedi.

Bu kün küç olğan edi. Oca onlarğa yer kösterdi.

– Mına bu gece raatlanıñız, yarın sizni biraz imtian etip baqarmız, dohtur da baqar, soñ oqumağa başlarsıñız...

Esmaniñ bu gecesini men yazmaq istemeyim. O cinli dereler qadar qorqunçlı, şeytan toyları qadar qarışıq, Yaşar dudu ablanıñ qaşları qadar çatıq, öksüzlik qadar sert ve kökler qadar çetsiz edi... Bağça qadar büyük bu yataqhanede balaların çesit yaqtan kelgen huruldamaları, lipildep yanmaqta olğan küçük lampaçıqlardan sozulğan çesit türlü kölgeler onıñ içün bu pek yañı, pek yabancı ortalıq onda, Esmada, türlü sırlı, añaşılmaz duyğu ne tüşünceler doğura, onıñ yuqusını qaçıra edi.

Saba turmaq çañı urğanda, Esmas er kesten evel sıçrap turğan edi...

– Aydıñ, yañı kelgen qızlar, siz idarehaneye varacaqsıñız!

Esmas odağa nasıl kirgenini bilip olamadı. Esmaların ketirgen İsmail efendi müdirnen laqırdı ete, oña bir şeyler ayta edi. Müdir: “Yoq, canım, dört kişini nasıl qabul eteyik, biz sizniñ köyge tek üç adamğa yer bergen edik. Daa başka yerlerden de almaq kerek. Qırımnda köy çoq” – dedi.

Bu laqırdılar Esmaniñ yüregine oq kibi urdı. İşte, bir çastsızlıq daa!..

Müdir efendi yañı içeri kirgen qızlarğa çevirilir:

– Qana, bu hanımlar sizniñ köyden kelgenler? Hoş keldiñiz, ballar, keliñ baqayım ıranda, – dedi.

Esmas egilip onıñ qolunu öpecek oldı.

– Kerekmey, qardaşım, seniñ adıñ ne?

– Esma...

– Sen iptidaiy mektebini bitirdiñmi?

– Ebet.

– Yahşı ama, sen biraz narin körünesiñ de, nasıl oqursıñ sen, qardaşım?

Esmaniñ yüreği buzladı. O, bundan soñ olğan müdiriñ suallerine cevap bermaladı. Lâkin İsmail efendi onıñ yardımına yetişken edi. O, müdirge yavaştan bir şeyler ayttı.

Esmaniñ şeadetnamelerini baqqanda, müdir Esmaniñkini yahşı közden keçirdi. O, başını sallap:

– Aferin, qızım, baq, sen çalışqan bir qız ekensiñ.

Esmas keniş bir nefes aldı. O, artıq yüreklengen edi. Şimdiden soñ sorılğan suallerge pek yahşı cevaplar berdi. Öteki qızların tutulğan yerlerini de ondan soray ediler. O, esap meselelerini yahşı çezdi.

Esmas da, idarehaneniñ qapusından çıqqanda, birinci qalenı alğan bir komandan vaziyeti bar edi. İsmail efendi onlardan biraz soñ çıqıp:

– Aferin, qızlar, bizni utandırmadıñız, – dedi.

Soñ Esmağa yaqlaşıp:

– Seni ocalar çoq begendiler, – degende, Esmaniñ yüregi bir qat daa östi.

Öteki qızlar İsmail efendiniñ başına toplaşıp ne zaman qaytacağım, şimdi mında qalsalar, soñ köyge varıp ana-babalarinen ne zaman körüşip olacaqlarını soray ediler. Amma Esmaniñ tüşüngenini bu degil edi. Onıñ közüniñ ögünde ikinci tik bir bayır peyda olğan edi. O, yanındaki mektep qızlarından birisini soradı:

– Dohtur çalttan kelirmi eken?

– O, bir saatten kelir.

Bir saatten... Uf, bu ne qadar uzun bir zaman... Bir saatte altmış daqıqa var... Atmış daqıqa, şaqa degil... Amma, inşalla, dohtur da yahşı bir adamdır. Em benim bir yerim ağırday ki! Elimde biraz yara var, amma, – o tez yahşı olur. O iç ağırday da... Belim, belim tek eki üç ay evelsi ağırday edi biraz.. Men ıranda kötek aşamaycağım... O ıranda ağırday, inşalla. Aceba, dünyada bir saatten daa uzun bir şey varmı eken?

– Aydıñız, dohtur keldi!

Esmanın ayaqdaşları arqadaşlarını mektepniñ hastahanesine ozğardılar. Zavallı Esmâ... O daa şimdigece bu qadar küç, müşkül bir vaziyette qalmağan edi. Ana-babası ölip, o, yol ortasında qalğan zamanlarında bile bu qadar ağırlıq duymağan edi. Uf, bu küç alnıñ içinden nasıl çıqmaq kerek?

Esmâ dün bütün yol boyu ve gece yataqhanede onı tüşüngen ve bir çoq çareleriniñ arasında özünü yapma olsada, biraz semizce, sağlemce köstermek yollarını qıdırğan edi. Bunıñ içün o, bugün özünde olğan bütün urba ve çamaşırlarını üstüne kiygen edi.

O, qorqulu, sert adımlarnen hastahanege kirdi.

– Ya seniñ adnıñ ne?

– Esmâ.

– Bir yeriñ ağıramı?

Esmâ tolqunlu ve bir nefesnen:

– Yoq, dohtur efendi, iç bir yerim ağırmay.

– Öksür, baqayım!

– Ya men suvuqlanmadım da, nasıl öksüreyim?..

– Ya bu ne qadar urba, yoqsa üşiyisniñmi?

– Yoq, yoq... men... bilesizmi, men iç hasta olmadım. O keçti, dohtur efendi.

– Çapqanda yüregiñ uramı, ağıramı?

– Yoq, dohtur efendi, benim yüregim çoq sağlamdır. İç urmaz, em iç ağırmaz.

– Ya, qızım, sen niçün bu qadar arıqsıñ? Maddeñ barmı? Köster baqayım tiliñni!

Bu sualler Esmanı temiz öldüre yazdı. Cebirdeki melekleriñ qırq sualine cevap bermek Esmâ içün daa qolay körüne edi. Dohturnıñ parmaqnen onıñ köksüne, sırtına uruşları, trubaçıqlarnen diñleyişleri oña Yaşar dudunıñ şamarlarından daa çoq qorqu bere edi. Q, artıq soñ küçünü toplam dohturnıñ soñ sualine cevap berdi:

– Yoq, dohtur ağa, benim iç bir yerim ağırmay. Arıq olğanım, çünki biz çoq açlıq çektik, men öksüz qaldım. Menim anam-babam yoqtır, dohtur efendi. Men çoq yahşı oqurım, dohtur efendi.

Esmanın közlerinden tığırıp tüşken bir qaç sıcaq köz yaşı tamlaları dohturnıñ eline tiyip yerge siñdiler...

Esmâ mektepke alınğan edi...

İsmail efendi arabanen mektepke keldi, Esmalarnen salıqlaşıp köyge qaytacaq edi. Onların episi arabanıñ etrafında toplandılar. Er biri İsmail efendige bir çoq şeyler ısmarlay ediler. Onlar ilk defa olaraq ana-babalarından ayrıla, ğurbet, ayrılıq duyğularını tarta, ilk defa olaraq ana-babasız, onların yardımını olmaqsızni yaşamaq devirine başlay ediler. Bu onlar içün bir taraftan yañı, meraqlı bir devir olsa da, diger taraftan pek ziyade qorquñ ve ağır körüne edi. Bu ağır yaşavda onlar içün kerek bir çoq şeyler var edi. Evden çıqqanda, bunlarnı tüşünmek onların aqlına bile kelmegen edi. Şimdi İsmail efendi de qayıp kete, onlar ter-temiz yalnız öz başına qalacaqlar. Onıñ içün er biri bir künlük tecribeleri, körüvleri neticesinde özleriniñ kereklerini tüşünip ayta, ısmarlay ediler.

– Canım, İsmail efendi, anama ayt da maña qalın bir şal yollasın. Mında suvuq olur deyler... Anama, babama – episine selâm etiñiz.

– İsmail efendi, babam maña bir çanaqnen bir qaşık alıp yollasın da, bir de qalın yorğan köndersinler.

– Canım, siz de olmaycaq şeyler aytaşız. İsmail efendi, sen anama ayt da bir qarın qavurma qavurıp yollasın. Ceviz, fındıq da unutmasın.

İsmail efendi başını sallay, küle:

– Yahşı, yahşı unutmam episini aytırım. Yemiş, bekmez de yollatırım, tek siz bizni utandırmañız dersleriñizge yahşı çalış, yahşı yürüv, güzel terbiyeli oluñız. Mına bizim fuqare, cail, öksüz halqımızni adam etecek sizsiñiz, iç bir zaman halqını, üstüñizge tüşken büyük borclarıñızni unutmañız...

İsmail efendi arabanı aydağan Osmanğa köçmesini ayttı.

O, telbevlerini tüzeltip atlarını köçürecek edi. Balalardan er biri boyunlarını büküp yavluqlarını azırlamağa başladılar. Esma şimdige qadar iç indemegen edi. Onıñ şey ısmarlaycaq bir kimsesi yoq edi. Köyden ayırılmaq, yalıñız qalmaq oña ağır kelmey. O, ğurbetlikniñ, asretlikniñ eñ ağırlarını körip keçirgen, öksüzlik ve yoqsuzlıqniñ eñ qattı, eñ can alıcı körünişlerini yaşığan edi. Lâkin onıñ yüregini şimdi yañı bir talay duyğular, arzular kemire ve o, köy içün, onıñ baht ve felâketlerini yaşatqan tuvğan köyü, köylüləri içün aytacaq laqırdıları olğanını duya. Başqa qızlar İsmail efendiden bir çoq şeyler ısmarlağanda, Esma bu yañı doğğan öz duyğuları, öz tüşüncelerinen oğraşa, lâkin onlarını ifade etecek söz tapalmay.

İsmail efendi de arabağa mindi.

– Aydıñ, ballar, çoq salıqnen qalıñız. Siz meraq etmeñiz, men şeerge kelgen sayın sizni kelip yoqlarım.

Osman da salıqlaştı, qamçısını eline aldı.

– Ayda, no-o-o, ayda, malilerim!..

Atlar yavaş adımlarnen köçtiler. Qızlardan er biri arabaniñ yanaşalarından kete edi. Yalıñız Esma bir çetke çekilgen, qatıp qalğan. İsmail efendi onlarnen bir daa salıqlaştı.

– Aydı, balalar, salıqnen qalıñız. Esma, ya sen neçün öyle bir çetke çekilip qaldıñ?

Esma İsmail efendiniñ aytqanını añlamadı, araba azbar qapudan çıqa yata edi. Esma birden-birge uyanğan kibi başını köterdi, soñ arabaniñ artından çapıp qıçırdı:

– İsmail efendi, toqta, canım, azçiq toqtasa.

Arabani toqtattılar. Esma sıq-sıq nefes alıp arabaniñ yanına yaqlaştı. Onıñ çırayı qızarğan, yutquna. Bir şeyler aytacaq ola, lâkin bir türlü söz tapalmay edi.

– Ne aytacaqsıñ, Esma? Ayt men alırım, yoqsa bir şey kerekmeymi saña?

Bu sual Esmaniñ alını qolaylaştırdı.

– Yoq, İsmail ağam, maña bir şey kerkmey, benim aytacaq şeyim budır. Sen, canım, benim dayıma, Yaşar dudu yengeme ayt... (Esma bir qaç kereler yutqundı. Bütün balalar Esmağa baqa ediler. Esma devam etti). Olar maña aqlarını elâl etsinler, onlar meni açlıqtan, ölümnden qutardılar. Menim de onlarğa aqqım elâl olsun...

Esma biraz daa qızardı.

– Soñ, İsmail ağam, canım, onda bizim qomşumuzda Üsniyeçik vardır. O da öksüzdir. Men onı unutmam. Sen, canım, ayt oña, men mında ocalarğa yalvarırım, onı da alırlar mektepke.

İsmail efendi Esmaniñ elini tuttı, közlerinden öpti.

– Yahşı, kadâm, aytırım, pek yahşı. İnşalla, onı da ketirirmiz. Aydı, salıqnen qal.

Amma Esmaniñ sözleri bitmegen edi.

– Baqçı, İsmail ağam. Anda, köyde, daa öksüzler var. Men olarnı da unutmam. Sen, bizim bütün halqımız öksüzdir – dediñ. Men bütün öksüzlerni, cail, qaranlıqta yaşığan halqımıznı da unutmam.

Esma daa bir şeyler aytacaq edi, ama bilmey, tapmay, ne aytacağı aqlına kelmey edi. Arqadaşları ve arabani körip toplaşqan daa bir çoq mektep qızları onıñ betine baqa ediler. Onlardan bir boyu küle, bir boyu ise onıñ aytqanlarını tasdiq ete ediler. Araba köçti...